

Sygn. akt IV CSK 227/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 września 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa P. P.

przeciwko małoletniej V. i S. K. (poprzednio W.)

o ustalenie ojcostwa i roszczenia z tym związane,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 13 września 2017 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej S. K. (poprzednio W.) od wyroku Sądu Okręgowego w B.

z dnia 7 października 2015 r., sygn. akt X Ca (...),

**uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie apelacyjne
przed Sądem Okręgowym w B. i sprawę przekazuje temu Sądowi
do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 października 2015 r. Sąd Okręgowy w B. zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji orzekający o ustaleniu ojcostwa i roszczeniach z nim

związanych w ten sposób, że nadał dziecku nazwisko dwuczłonowe, składające się z nazwiska matki i ojca.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku złożyła matka dziecka, która zarzuciła nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji. W konkluzji wniosła o uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przyczyny nieważności postępowania, do których odwołano się w skardze kasacyjnej, określa art. 379 pkt 5 k.p.c. Przepis ten przewiduje, że nieważność postępowania zachodzi, jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swoich praw. Utrwalone jest stanowisko, iż przesłanki te są spełnione wtedy, gdy strona wbrew swej woli, na skutek wadliwości proceduralnych sądu lub strony przeciwnej, nie mogła brać i faktycznie nie brała udziału w postępowaniu lub w jego istotnej części, jeżeli skutki tych uchybień nie mogły być usunięte przed wydaniem w danej instancji wyroku (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 czerwca 1974 r., II CR 155/74, OSPiKA 1975, z. 3, poz. 66, z dnia 10 maja 2000 r., III CKN 416/98, OSNC 2000, Nr 12, poz. 220, z dnia 10 stycznia 2001 r., I CKN 999/98, nie publ., z dnia 10 lipca 2002 r., II CKN 822/00, nie publ. 55519, postanowienie z dnia 28 listopada 2002 r., II CKN 399/01, nie publ.). Sytuacja taka m.in. zachodzi - jak wielokrotnie podkreślano w judykaturze - wtedy, gdy nieprawidłowości w doręczeniu zawiadomienia o terminie rozprawy, jedynej albo bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku, uzasadniały odroczenie rozprawy, a sąd rozpoznał sprawę i wydał orzeczenie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 lipca 1974 r., II CR 331/74, OSNC 1975, Nr 5, poz. 84, z dnia 15 stycznia 1999 r., II CKN 139/98, nie publ., z dnia 6 marca 2002 r., III RN 12/01, nie publ., z dnia 8 stycznia 2004 r., I CK 19/03, nie publ., z dnia 15 grudnia 2006 r., I PK 122/05, OSNP 2006, nr 21 - 22, poz. 325, z dnia 7 lutego 2013 r., II CSK 325/12, nie publ.).

Podstawą skargi kasacyjnej jest zarzut, że Sąd Okręgowy popełnił błąd uznając za doręczone prawidłowo przez awizo, przewidziane w art. 139 § 1 k.p.c., pismo zawiadamiające skarżącą o terminie rozprawy wyznaczonym na dzień 7 października 2015 r., przez co pozbawił ją możliwości obrony swoich praw.

Jak wynika z art. 139 § 1 k.p.c., w razie niemożności doręczenia pisma do rąk adresata lub działającej za niego osoby (art. 133 § 1 i 2 oraz § 3 zdanie pierwsze) oraz w sposób przewidziany w art. 138 k.p.c., pismo przesłane za pośrednictwem operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1113 ze zm.) należy złożyć w placówce pocztowej tego operatora, a doręczane w inny sposób – w urzędzie właściwej gminy, umieszczając zawiadomienie o tym w drzwiach mieszkania adresata lub w oddawczej skrzynce pocztowej ze wskazaniem gdzie i kiedy pismo pozostawiono, oraz z pouczeniem, że należy je odebrać w terminie siedmiu dni od dnia umieszczenia zawiadomienia. W przypadku bezskutecznego upływu tego terminu, czynność zawiadomienia należy powtórzyć.

Doręczenie przewidziane w przytoczonym przepisie, określane jako doręczenie przez awizo, opiera się na domniemaniu, że pismo albo co najmniej zawiadomienie o złożeniu pisma dotarło do adresata, celem bowiem zawiadomienia, o którym mowa, jest stworzenie adresatowi możliwości zapoznania się z pismem. Adresat może odebrać pismo w określonym terminie z miejsca jego złożenia, jednak skutek doręczenia następuje także wtedy, gdy pismo nie zostanie odebrane. To czy adresat odbierze pismo z miejsca jego złożenia ma natomiast znaczenie dla określenia chwili, w której nastąpią skutki doręczenia. Chwilą doręczenia pisma przesłanego, jak w sprawie, za pośrednictwem operatora pocztowego w rozumieniu ustawy - Prawo pocztowe jest chwila, w której upłynął termin do odbioru złożonego pisma w oddawczym urzędzie pocztowym, jeżeli przed upływem tego terminu adresat nie zgłosił się po odbiór. Ze względu na to, że art. 139 § 1 k.p.c. pozwala na uznanie pisma za doręczone, mimo że odbiorca go nie otrzymał, dla skuteczności doręczenia konieczne jest rygorystyczne przestrzeganie wymagań określonych w tym przepisie oraz w przepisach, wydanego na podstawie art. 131 § 2 k.p.c., rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 października 2010 r. w sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1222 ze zm. - dalej: "rozporządzenie"). Naruszenie tych wymagań czyni doręczenie nieskutecznym. Samo złożenie pisma w placówce pocztowej lub w urzędzie gminy nie wywoła skutków doręczenia w sposób przewidziany w art. 139 § 1 k.p.c., jeżeli nie zostanie

dwukrotnie umieszczone we właściwym miejscu i we właściwy sposób zawiadomienie, o którym mowa w tym przepisie i rozporządzeniu (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 1971 r., III CZP 10/71, OSNCP 1971, Nr 11, poz. 187, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 226/02, nie publ., postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1969 r., II CZ 208/68, OSNCP 1969, Nr 9, poz. 164, z dnia 4 października 1971 r., I PZ 53/70, OSNCP 1971, Nr 6, poz. 100, z dnia 21 czerwca 1988 r., III CRN 172/88, nie publ., z dnia 20 czerwca 2000 r., III CZ 59/00, nie publ., z dnia 6 lipca 2000 r., V CKN 1159/00, OSNC 2001, Nr 1, poz. 12, z dnia 10 sierpnia 2000 r., IV CKN 1026/00, OSNC 2001, Nr 1, poz. 16, z dnia 16 lutego 2001 r., I CKN 1301/00, nie publ., z dnia 18 kwietnia 2001 r., III CZ 7/01, nie publ., z dnia 16 października 2001 r., V CZ 187/01, nie publ., z dnia 3 lipca 2008 r., IV CZ 51/08, nie publ., z dnia 16 grudnia 2010 r., I CZ 149/10, nie publ., z dnia 14 lutego 2013 r., II CZ 189/12, nie publ., z dnia 12 marca 2015 r., I CZ 6/15, nie publ., z dnia 24 września 2015 r., II UZ 17/15, nie publ. i z dnia 12 maja 2016 r., III BP 8/15, nie publ.).

Sąd dokonując sprawdzenia poprawności dokonanego w sprawie doręczenia celem określenia jego prawidłowości, ma obowiązek zbadania czy przesyłka została doręczona stosownie do treści właściwych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (w sprawie art. 139 § 1 k.p.c.) oraz wydanego w oparciu o tę ustawę rozporządzenia.

Skarżąca zasadnie zarzuciła, że awizowana przesyłka zawierająca zawiadomienie o terminie rozprawy wyznaczonym na dzień 7 października 2015 r. nie odpowiada wymaganiom określonym w § 7 ust. 2 rozporządzenia, podług którego placówka pocztowa operatora lub urząd gminy potwierdzają przyjęcie od doręczającego awizowanej przesyłki przez umieszczenie na przesyłce odcisku datownika i podpisu przyjmującego. Przeto Sąd Okręgowy dokonując sprawdzenia poprawności doręczenia tego zawiadomienia nie miał podstaw do przyjęcia domniemania faktycznego, że owo zawiadomienie dotarło do skarżącej. A zatem, sytuacja, w której bezpośrednio po zamknięciu rozprawy w dniu 7 października 2015 r. zapadł zaskarżony wyrok, stanowi o naruszeniu art. 149 § 2 k.p.c. ze skutkiem w postaci nieważności postępowania. Przeprowadzenie bowiem rozprawy apelacyjnej w dniu 7 października 2015 r. pozbawiło skarżącą możliwości obrony

swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. Dla oceny nieważności postępowania - co oczywiste - nie ma znaczenia, czy stwierdzona wadliwość miała lub mogła mieć wpływ na treść wydanego wyroku (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2000 r., III CKN 416/98, OSNC 2000 Nr 12, poz. 220). Stwierdzenie nieważności postępowania jest niezależne od wpływu tej wady na wynik sprawy, ponieważ wada ta niweczy walor prawny dotychczasowego postępowania.

Godzi się zauważyć, że wprowadzie udział w rozprawach i innych czynnościach podejmowanych w toku postępowania jest co do zasady prawem strony (chyba że przepisy inaczej stanowią), niemniej obowiązkiem sądu jest zapewnienie stronie możliwości skorzystania z przysługujących jej uprawnień. Przepis art. 149 § 2 k.p.c., stosowany odpowiednio w postępowaniu apelacyjnym (art. 391 § 1 k.p.c.), nakazuje powiadomić stronę o posiedzeniu jawnym poprzez wezwanie lub ogłoszenie, przy czym stronie nieobecnej na posiedzeniu jawnym należy zawsze doręczyć zawiadomienie o kolejnym posiedzeniu. Regulacja zawarta w art. 376 k.p.c., która dopuszcza możliwość przeprowadzenia rozprawy apelacyjnej niezależnie od stawiennictwa stron, nie może być rozpatrywana w oderwaniu od art. 214 § 1 k.p.c. Ten przepis wskazuje na konieczność odroczenia rozprawy w razie stwierdzenia nieprawidłowości w doręczeniu zawiadomienia. Trzeba przy tym zaznaczyć, że art. 131 § 1 k.p.c. wprowadza zasadę oficjalności doręczeń, czyli, jak już wskazano, dokonywania doręczeń z urzędu przez operatora pocztowego w rozumieniu ustawy – Prawo pocztowe, osoby zatrudnione w sądzie, komornika lub sądową służbę doręzeniową. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego o doręczeniu mają charakter obligatoryjny, a co za tym idzie – wyłączają swobodną dyspozycję stron w zakresie sposobu doręczania pism sądowych (postanowienie SN z dnia 8 września 1993 r., III CRN 30/93, OSNC 1994, nr 7 - 8, poz. 160). Nie może więc być ocenione jako prawidłowe doręczenie dokonane w sposób odbiegający od reguł przewidzianych w art. 131 - 147 k.p.c. oraz wymogów rozporządzenia, wobec czego nie ma znaczenia okoliczność, czy, jak twierdzi powód w odpowiedzi na skargę kasacyjną, skarżąca informację o terminie rozprawy uzyskała z innych źródeł.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.

aj

r.g.